

ZILZILA VAZIYATLARIDA INGLIZ TILIDAGI NUTQIY STRATEGIYA VA TAKTIKALAR: KOMMUNIKATIV YONDASHUV

Abduraxmanova Madina Ulugbekovna

ADTI o'zbek tili va adabiyoti, tillar kafedrası dotsenti

lady.abdurahmanova@bk.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada zilzila kabi favqulodda vaziyatlarda ingliz tilidagi nutqiy strategiya va taktikalarning roli va ularni samarali qo'llash usullari tahlil qilinadi. Maqolada Coombsning krizis kommunikatsiyasi nazariyasi asosida axborotni tez, aniq va emotsional jihatdan ta'sirli yetkazishning lingvistik asoslari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, favqulodda vaziyatlarda madaniyatlararo kommunikatsiyaning o'рни, raqamli platformalarning ahamiyati va real vaziyatlarda nutqiy strategiyalarning qo'llanilishiga oid tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: zilzila, krizis kommunikatsiyasi, nutqiy strategiya, taktika, ingliz tili, favqulodda vaziyat, madaniyatlararo muloqot.

РЕЧЕВЫЕ СТРАТЕГИИ И ТАКТИКИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ В УСЛОВИЯХ ЗЕМЛЕТРЯСЕНИЯ: КОММУНИКАТИВНЫЙ ПОДХОД

Абдурахманова Мадина Улугбековна

Доцент кафедры узбекского языка и литературы, языков Андижанского
государственного медицинского института

lady.abdurahmanova@bk.ru

Аннотация. В данной статье рассматриваются роль и особенности применения речевых стратегий и тактик на английском языке в условиях чрезвычайных ситуаций, в частности землетрясений. На основе теории кризисной коммуникации В. Т. Кумбса анализируются лингвистические аспекты эффективной передачи информации: ясность, краткость, эмоциональная окрашенность и культурная адаптация. Также подчеркивается значение межкультурной коммуникации и цифровых платформ,

предлагаются практические рекомендации по коммуникации в условиях кризиса.

Ключевые слова: землетрясение, кризисная коммуникация, речевая стратегия, тактика, английский язык, чрезвычайная ситуация, межкультурная коммуникация.

SPEECH STRATEGIES AND TACTICS IN ENGLISH DURING EARTHQUAKE SITUATIONS: A COMMUNICATIVE APPROACH

Abdurakhmanova Madina Ulugbekovna

Associate Professor, Department of Uzbek Language and Literature, Languages,
Andijan State Medical Institute

lady.abdurahmanova@bk.ru

Abstract. This article examines the role and practical application of English-language speech strategies and tactics in the context of natural disasters, particularly earthquakes. Based on Coombs' Crisis Communication Theory, the study analyzes the linguistic features of effective communication during emergencies, including clarity, brevity, emotional tone, and cultural adaptability. The paper also highlights the importance of intercultural communication and digital platforms, providing recommendations for effective crisis messaging in real-life scenarios.

Keywords: earthquake, crisis communication, speech strategy, tactic, English language, emergency situation, intercultural communication.

Kirish. Tabiiy ofatlar, jumladan zilzila, insoniyat tarixida ko'plab yo'qotishlar va qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Bunday favqulodda vaziyatlarda insonlar hayotini saqlab qolish, shuningdek, jamoatchilikni zarur axborot bilan ta'minlash uchun samarali kommunikatsiya tizimlari zarurdir. Ayniqsa, global miqyosda keng qo'llaniladigan ingliz tili favqulodda holatlar vaqtida axborotni yetkazishda universal vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, zilzila kabi favqulodda holatlarda ingliz tilidagi nutqiy strategiyalar va

taktikalarning o'rganilishi va amalda qo'llanilishi inson xavfsizligini ta'minlash va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim omil hisoblanadi.

Ushbu maqolada zilzila sharoitida ingliz tilida qo'llaniladigan nutqiy strategiyalar va taktikalarning nazariy asoslari, ularning real amaliyotdagi qo'llanilishi, shuningdek, krizis kommunikatsiyasi nazariyasi asoslari yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili

Nutqiy strategiyalar va taktika tushunchalari lingvistikadan tortib, kommunikatsiya nazariyalarigacha bo'lgan keng sohalarda tadqiq qilingan. Strategiya, odatda, uzoq muddatli maqsadlarni amalga oshirish yo'li sifatida qaraladi, taktikalar esa bu strategiyalarni amalga oshirishda qo'llaniladigan aniq usullar va vositalardir [9].

Krizis kommunikatsiyasi sohasida eng keng tarqalgan nazariyalardan biri – Coombs tomonidan ishlab chiqilgan **Situational Crisis Communication Theory (SCCT)** bo'lib, u tashkilotlarning favqulodda vaziyatlarda qanday kommunikatsiya strategiyalarini tanlashlari va jamoatchilik bilan qanday muloqot qilishlari haqida tizimli yondashuvni taklif etadi [3]. Ushbu nazariyaga ko'ra, krizis turiga va uning salbiy oqibatlariga qarab kommunikatsiya strategiyasi moslashtiriladi.

Madaniyatlararo kommunikatsiya sohasidagi tadqiqotlar esa, krizis paytida turli madaniyat vakillari bilan muloqotda madaniy kontekstni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi [4]. Madaniyatga mos kelmaydigan kommunikatsiya strategiyalari muloqot samaradorligini kamaytirishi mumkin.

Zilzila kabi favqulodda vaziyatlarda muloqotning o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Avvalo, bunday holatlarda odamlarning hissiy holati zaif bo'lib, ularning xavotiri va stress darajasi yuqori bo'ladi. Shu sababli axborot tez va aniq yetkazilishi, shuningdek, qo'llab-quvvatlovchi, tasalli beruvchi nutqiy vositalardan foydalanish zarur.

Zilzila paytida axborotning kechikishi yoki noto'g'ri talqini insonlarning hayoti uchun xavf tug'diradi. Shuning uchun, nutqda qisqalik va aniqlik muhim ahamiyatga ega bo'lib, qisqa va to'g'ri ko'rsatmalar – *“Evacuate immediately”*,

“*Seek shelter*” kabi iboralar afzal hisoblanadi. Bundan tashqari, emotsional jihatdan yordam beruvchi iboralar – “*We understand your concerns*”, “*Help is on the way*” – odamlarning ruhiy holatini barqarorlashtirishda xizmat qiladi.

Madaniyatlararo aspektni hisobga olish esa, turli etnik va madaniy guruhlarining favqulodda vaziyatga nisbatan munosabatini va ularning kommunikatsiya uslublarini inobatga olish imkonini beradi. Bu esa favqulodda yordam ko‘rsatish jarayonining muvaffaqiyatli bo‘lishiga ta’sir ko‘rsatadi.

Ingliz tilidagi nutqiy strategiyalar va taktikalar tahlili

Zilzila sharoitida ingliz tilida qo‘llaniladigan nutqiy strategiyalar ko‘plab tadqiqotlarda o‘rganilgan. Ularning asosiy maqsadi axborotni tez, aniq va samarali yetkazishdir. Buning uchun quyidagi strategiyalar keng qo‘llaniladi:

-Imperativ strategiyalar: Favqulodda ko‘rsatmalarni berishda qo‘llaniladi. Misol uchun, “*Evacuate immediately*” yoki “*Do not use elevators*”. Bu qisqa, to‘g‘ri va tushunarli ko‘rsatmalar odamlarni xavfsizlik choralarini ko‘rishga undaydi [3].

-Emotsional yondashuv: Nutqda odamlarni qo‘llab-quvvatlash va ularning xavotirlarini kamaytirish uchun tasalli beruvchi iboralar ishlatiladi. Masalan, “*We are here to support you*” yoki “*Relief teams are on the way*” kabi iboralar ijobiy ta’sir ko‘rsatadi [2].

Interaktiv strategiyalar: Savol-javob shaklidagi kommunikatsiya yordamida jamoatchilikni holatga jalb qilish va ularni harakatga chorlaydigan mexanizmlar tashkil etiladi. Bu orqali axborotning to‘g‘riligi va tushunarliliigi ta’minlanadi [5].

-Madaniyatga moslashish: Turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot uchun nutq uslubi va mazmuni moslashtiriladi [4]. Bu, ayniqsa, ko‘p millatli hududlarda favqulodda vaziyatlarda ahamiyatlidir.

Zilzila sharoitida ingliz tilidagi nutqiy strategiyalar va taktikalarining amaliy qo‘llanilishi. Amaliyotda nutqiy strategiyalarni samarali qo‘llash favqulodda holatlarda axborotni yetkazish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi. Misol uchun, zilzila hududlarida favqulodda xizmatlar tomonidan

tezkor va aniq ko'rsatmalar berish odamlarning xavfsizligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Shuningdek, jamoatchilik bilan ishlashda hissiy yordam ko'rsatish va tasalli beruvchi nutqiy taktikalardan foydalanish ruhiy stressni kamaytiradi va ishonchni oshiradi. Favqulodda vaziyatlarda insonlarning xavfsirashi va qo'rqishi tabiiy hol bo'lsa-da, ular uchun aniq va ishonchli axborot muhim psixologik yordamdir.

Texnologiyalar, xususan, mobil aloqa vositalari, ijtimoiy tarmoqlar, SMS va telegram kabi platformalar orqali qisqa va samarali axborot tarqatish imkoniyatlari kengaygan. Ingliz tilida yozilgan qisqa va lo'nda xabarlar aholining katta qismini tezda xabardor qilishda yordam beradi.

Bundan tashqari, krizis davomida nutqiy strategiyalarni doimiy ravishda yangilab borish va jamoatchilik fikrini hisobga olish kommunikatsiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Zilzila sharoitida ingliz tilidagi nutqiy strategiyalar va taktikalarning roli nafaqat axborotni tez va aniq yetkazishda, balki jamoatchilikning ruhiy holatini qo'llab-quvvatlash va favqulodda vaziyatlarni samarali boshqarishda muhimdir. W.Coombs ning krizis kommunikatsiyasi nazariyasi bu jarayonni tizimli yondashuv bilan boshqarish imkonini beradi.

Madaniyatlararo kommunikatsiya, raqamli texnologiyalardan foydalanish va situatsiyaga moslashuvchanlik favqulodda vaziyatlarda samarali kommunikatsiyani ta'minlaydi. Shunday qilib, ingliz tilida olib boriladigan nutqiy strategiyalar hayotni saqlash va favqulodda vaziyatlarni boshqarish jarayonlarini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin.

Tavsiyalar:

1. Favqulodda vaziyatlarda axborotni tez va aniq yetkazish uchun nutqiy strategiyalarni oldindan ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish zarur.
2. Nutqiy kommunikatsiyada emotsional yordam ko'rsatish elementlariga alohida e'tibor qaratish, bu jamoatchilik ishonchini oshiradi va ruhiy barqarorlikni ta'minlaydi.

3. Madaniyatlararo kommunikatsiyani yaxshilash uchun turli madaniyat vakillari bilan ishlashda ularning til va madaniy xususiyatlarini hisobga olish muhim.
4. Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish, ayniqsa, qisqa, aniq va tushunarli xabarlar orqali axborotni tez tarqatishni ta'minlaydi.
5. Kommunikatsiya jarayonida vaziyatga moslashuvchanlikni saqlash va krizis davomida strategiyalarni doimiy ravishda yangilab borish kerak.
6. Mutaxassislar, xususan, krizis kommunikatsiyasi bo'yicha professional mutaxassislarni jalb qilish nutqiy strategiyalarning samaradorligini oshiradi.
7. Ommaviy axborot vositalari bilan yaqin hamkorlik qilib, axborot oqimini muvofiqlashtirish va jamoatchilik bilan samarali aloqani ta'minlash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage* (Vol. 4). Cambridge University Press.
2. Benoit, W. L. (1995). *Accounts, excuses, and apologies: A theory of image restoration strategies*. State University of New York Press.
3. Coombs, W. T. (2007). *Ongoing crisis communication: Planning, managing, and responding* (2nd ed.). Sage
4. Gudykunst, W. B. (2004). *Bridging differences: Effective intergroup communication* (4th ed.). Sage Publications.
5. Seeger, M. W., Sellnow, T. L., & Ulmer, R. R. (2003). *Communication and organizational crisis*. Praeger.
6. van Dijk, T. A. (1997). *Discourse as social interaction*. SAGE Publications.
7. Арутюнова, Н. Д. (1990). *Дискурс и его смысл*. В Н. Д. Арутюновой (Ред.), *Теория коммуникации и дискурс* (стр. 136–153). Наука.
8. Карасик, В. И. (2000). *Язык социального статуса и роли*. Гнозис.
9. Карасик, В. И., & Арутюнова, Н. Д. (2010). *Речевые стратегии и тактики*. Москва: Наука.